

II. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Пец Д. М.,
старший експерт відділу досліджень зброї
лабораторії досліджень,
сертифікації зброї та обліку
Державного науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України
ORCID ID: 0000-0001-7643-134X*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.3-4/68-80>

УДК 343.983.22

СУДОВО-БАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАРІЗНОЇ МИСЛИВСЬКОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. У статті досліджено сучасний стан та перспективи вдосконалення нормативно-правового регулювання судово-балістичного дослідження нарізної мисливської зброї. Здійснено правовий аналіз нормативно-правової бази з цього питання. У результаті дослідження, на підставі комплексного науково-правового аналізу, виявлено низку проблем теоретичного та практичного характеру щодо нормативно-правового регулювання обігу нарізної мисливської вогнепальної зброї в Україні, котрі, у тому числі, не дозволяють визначити чітку межу між мисливською зброєю, яка дозволена для володіння й зберігання за місцем проживання власника, та іншими видами зброї (бойової, спортивної, багатоцільової, самозахисту тощо), цивільний обіг яких є забороненим або обмеженим в Україні.

Запропоновано комплекс заходів щодо його вдосконалення. Актуалізовано питання відсутності спеціалізованого закону, який контролюватиме це питання, обґрунтовано доречність урегулювання обігу мисливської нарізної вогнепальної зброї на законодавчому рівні. Систематизовано криміналістичні ознаки мисливської вогнепальної зброї та обґрунтовано висновок, що значна кількість зброї, котра реалізується на території України як мисливська зброя, їм не відповідає.

Проведено експериментальну стрільбу, за результатами якої доведено, що окремі зразки зареєстрованої мисливської вогнепальної зброї, призначеної для стрільби пістолетними патронами калібру 9x21 ІМІ, не забезпечують гарантоване ураження тварин під час полювання через низькі показники купчастості стрільби.

Сформульовано висновок, що чинні державні стандарти, які регламентують вимоги до нарізної вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, потребують доопрацювання.

Ключові слова: балістичні властивості вогнепальної зброї, вогнепальна зброя, експлуатаційні характеристики зброї, криміналістичні ознаки вогнепальної зброї, купчастість стрільби, нарізна мисливська зброя, патрони калібру 9x21 ІМІ, цивільна зброя.

Постановка проблеми. Відповідно до положень чинних нормативно-правових документів, що регулюють обіг зброї в Україні, усім категоріям громадян України, які досягли певного віку та не мають судимостей і медичних протипоказань, дозволено володіння та зберігання за місцем проживання нарізної мисливської вогнепальної зброї.

За останні декілька років на дослідження до національних судово-експертних установ надходять зразки нарізної вогнепальної зброї, що зареєстрована дозвільною системою як мисливська, яка через свої балістичні властивості та експлуатаційні характеристики є не ефективною для полювання на тварин, унаслідок чого її класифікаційна належність викликає сумніви. Натомість такі вироби мають ознаки, які притаманні бойовій зброї, а саме: маневреність та можливість прихованого носіння, які зумовлені компактними габаритами; можливість легкої модернізації зброї (стрільба зі складеним прикладом або заміна ложі на пістолетне руків'я, встановлення гільзоуловлювача, пристрою для зменшення рівня звуку пострілу, магазину більшої ємності тощо), використання пістолетного патрона, ефективного для стрільби на близьких дистанціях та в приміщенні тощо.

Як показують результати аналізу експертної практики, така зброя, унаслідок своїх балістичних властивостей та експлуатаційних характеристик, не користується значним попитом у мисливців, натомість усе частіше стає предметом, зняттям чи засобом учинення кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним питанням обігу вогнепальної зброї в Україні присвячено достатньо наукових розробок вітчизняних науковців та практиків. Окремі аспекти цього питання було висвітлено в робо-

тах В.В. Арешонкова, П.П. Андрушка, А.А. Вознюка («Озброєність банди: кримінально-правові та криміналістичні проблеми» (2013), Д.Ю. Гамова, В.В. Голубоша («Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої» (статті 262, 263, 263–1, 264 КК України) (2016), І.Л. Горбачова, О.О. Дудорова («Висновок у кримінальній справі щодо О.В. Шипуліна (про застосування ст. 263 КК України при вчиненні кількох альтернативних дій» (2017), М.М. Майстренка, А.В. Мартинюка, С.А. Матвієнка, Н.Є. Міняйло, М.А. Погорецького, Ю.А. Пономаренка, В.М. Плескачевського, В.В. Рибачука, Д.Б. Сергєєвої, В.А. Робака А.О. Терещука, В.П. Тихого, М.І. Хавронюка, К.О. Чаплинського («Кримінальна відповідальність та розслідування злочинів, вчинених з використанням зброї» (2020), Н.В. Ченшової, («Сучасний стан та перспективи вдосконалення нормативно-правового регулювання обігу зброї й вибухових речовин» (2016)¹, В.В. Шаблистого («Незаконний обіг зброї в Україні: міф и реальність» (2018)² та інших учених.

Проте більшість зазначених авторів досліджували питання щодо незаконного обігу зброї в державі, однак досі відсутній повноцінний аналіз проблемних питань, пов'язаних із обігом зареєстрованої вогнепальної зброї, яка допущена до цивільного обігу в Україні.

Метою статті є аналіз сучасного стану й визначення перспектив удосконалення нормативно-правового регулювання судово-балістичного дослідження нарізної мисливської вогнепальної зброї в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні Україна залишається єдиною державою у Європі, яка не має спеціального закону, що регулював би обіг цивільної вогнепальної зброї, натомість від-

¹ Н.В. Ченшова, Сучасний стан та перспективи вдосконалення нормативно-правового регулювання обігу зброї й вибухових речовин (2016) 1 *Право і суспільство* 187–193.

² В.В. Шаблистий, Незаконний обіг зброї в Україні: міф и реальність. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (ДДУВС, 30.10.2018) 249–252.

повідні правові норми контролюються, переважно, на відомчому нормативному рівні. Так основним регулюючим документом, що визначає порядок обігу вогнепальної зброї в державі, є Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затверджена наказом МВС України від 21.08.1998 № 622 (далі – Інструкція, затверджена Наказом МВС України від 21 серпня 1998 р. № 622). Частково відносини у сфері обігу зброї врегульовано законами України «Про мисливське господарство та полювання», «Про фізичну культуру і спорт» тощо.

Згідно з чинними національними нормативно-правовими документами, що регулюють відповідні правовідносини, громадянам України, які не мають судимостей, медичних протипоказань та досягли 21-річного віку, дозволено володіти гладкоствольною мисливською вогнепальною зброєю, а з 25 років – нарізною мисливською вогнепальною зброєю з правом зберігання її за місцем проживання.

Окрім того, членам спортивних команд зі стендової стрільби може бути дозволено володіння та зберігання за місцем проживання гладкоствольної спортивної вогнепальної зброї.

Спортсмени, за якими закріплено спортивну нарізну вогнепальну зброю, мають право нею користуватися лише в межах стрілецьких тирів і стрільбищ без права зберігання її за місцем проживання.

Окремих категоріям громадян (працівникам суду та органів правопорядку,

журналістам, депутатам, військовослужбовцям тощо) може бути дозволено володіння пристроями, призначеними для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії (травматичною зброєю).

Також відомчими нормативними документами регламентовано порядок обігу «Іменної (нагородної) вогнепальної зброї» (у тому числі бойової), яка є заохочувальною державною відзнакою та видається за видатні заслуги перед державою.

Отже, фактично дозволеною для володіння та зберігання за місцем проживання всіх категорій громадян України, які досягли певного віку та не мають судимості і медичних протипоказань, є лише довгоствольна мисливська зброя. Як об'єкт судово-балістичної експертизи вогнепальної зброї, мисливська вогнепальна зброя характеризується комплексом наступних ознак¹.

– техніко-конструктивні характеристики: загальна довжина, довжина ствола, наявність прикладу для упору в плече, ємність магазину, наявність запобіжника, міцність та надійність деталей та механізмів;

– балістичні властивості: достатність уражуючих властивостей та купчастість бою зброї на певній відстані від дульного зрізу, які забезпечуватимуть ефективність полювання на певних тварин або птахів та мінімізують ризики утворення «підранків»;

– експлуатаційні характеристики: зручність носіння та утримання під час полювання, можливість прицілювання на визначену відстань, сила віддачі при пострілі тощо.

Однак, чинними нормативними документами, які регламентують цивільний обіг зброї в державі², до мисливської вогнепальної зброї фактично встановлені

¹ А. И. Каледин, Научно-теоретическое обоснование критериев дифференциации гладкоствольных ружей и обрезов из них (1981) 69 *Экспертная техника* 27.

² Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної

лише вимоги щодо її техніко-конструктивних характеристик (загальна довжина, довжина ствола, ємність магазину тощо), без урахування балістичних властивостей та експлуатаційних характеристик.

Автори вважають, що через відсутність дієвого правового врегулювання обігу зброї в державі виникла парадоксальна ситуація, коли в цивільному обігу перебуває нарізна вогнепальна зброя, що зареєстрована як мисливська, котра не є ефективною для полювання на тварин унаслідок своїх балістичних властивостей та експлуатаційних характеристик. Мова іде про цивільну нарізну вогнепальну зброю, яка, згідно з інформацією виробника, призначена для спорту, самозахисту, охоронної діяльності, розважальної стрільби тощо.

Треба визнати, що формально між поняттями «мисливська зброя» та «цивільна зброя» відсутня чітка межа через окремі положення Інструкції, затвердженої наказом МВС України від 21 серпня 1998 р. № 622 (зі змінами, внесеними наказом МВС України від 16.06.2020 № 459), якими акцентовано, що мисливською є вогнепальна зброя, що відповідає вимогам, установленим відповідним технічним регламентом, а за його відсутності – національним (галузевим) стандартом, які, в свою чергу, містять лише вимоги щодо техніко-конструктивних характеристик зброї.

У результаті маємо ситуацію, коли, з формальної точки зору, мислив-

ською зброєю може вважатися будь-яка зброя, що має певні техніко-конструктивні характеристики, незважаючи на її цільове призначення, а також балістичні властивості та експлуатаційні характеристики.

Підтвердженням даної тези є конкретні приклади з експертної практики.

Зокрема, до багатьох національних судово-експертних установ для експериментального відстрілу та огляду технічного стану неодноразово надходила зброя, зареєстрована дозвільною системою як нарізні мисливські карабіни моделі «ЕМ-А-10» (рис. 1), виготовлені шляхом модернізації фірмою «Ерма-Інтер» 5,6-мм пістолетів Марголіна (МЦ). Модернізація зазначених виробів полягала в заміні штатних полімерних накладок руків'я пістолета на дерев'яний приклад із пістолетним руків'ям, подовження ствола та нанесення відповідних маркувальних позначень. Притому, з формальної точки зору, техніко-конструктивні характеристики зазначеного виробу відповідають вимогам чинних нормативних документів, що регламентують обіг нарізної мисливської зброї в державі, однак її балістичні та експлуатаційні характеристики роблять її не ефективною для полювання та гарантованого ураження тварин.

Отож, виникає закономірне питання, що саме робить карабіни «ЕМ-А-10» привабливими для покупців, адже їх роздрібна вартість у магазинах зброї сягає

Рис. 1. Карабін «ЕМ-А-10», виготовлений шляхом модернізації фірмою «Ерма-Інтер» 5,6-мм пістолета Марголіна (МЦ).

дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС України від 21.08.1998 № 622 <<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>> дата звернення 15.09.2021; Стандарт ГСТУ 78-41-002-97 «Зброя спортивна та мисливська. Вимоги безпеки. Методи випробувань на безпеку» (Київ, 1997) 16.

70 000 гривень¹, що в декілька разів перевищує вартість класичної мисливської вогнепальної зброї аналогічного калібру.

Насправді такі та аналогічні виробники користуються великим попитом через особливість їх конструкції, яка допускає (без внесення незворотних змін, із застосуванням інструментів загального вжитку) їх переробку у короткоствольну вогнепальну зброю, обіг якої, за деякими винятками, заборонений для фізичних осіб. Конструкція таких виробів дозволяє змінювати приклад на пістолетне руків'я та навпаки, не утворюючи при цьому будь-яких слідів переробки і, як наслідок, дає можливість уникати відповідальності за такі дії.

Ще одним прикладом недосконалої правового врегулювання обігу зброї є реалізація так званої «мисливської» вогнепальної зброї під пістолетний патрон калібру 9x21 ІМІ, виготовленої на базі відомих пістолетів-кулеметів, як-от: «Taurus СТ» «Kriss Vector SMG», «Česká Zbrojovka Scorpion EVO 3», «MP-38» тощо.

Патрон 9x21 ІМІ – ізраїльський пістолетний унітарний патрон із безфланцевою гільзою циліндричної форми, розроблений у 1984 році ізраїльським концерном «Israel Military Industries» на основі патрона 9x19 Parabellum, шляхом збільшення гільзи на 2 мм, для експорту на італійський ринок цивільної зброї (в Італії заборонено володіти цивільною зброєю під стандартний бойовий патрон італійської армії 9x19 Parabellum) (рис. 2).

Варто зазначити, що зброя та патрони калібру 9x21 ІМІ, через особливості балістичних властивостей та експлуатаційних характеристик не є ефективними під час полювання й, відповідно, не користуються популярністю серед мисливців. Усе частіше така зброя, зареєстрована як мисливський карабін, стає предметом одного з елементів кримінально-правової характеристики кримі-

нальних правопорушень. Популярність такої зброї як предмета, знаряддя та засобу кримінального правопорушення пояснюється наступними чинниками: можливістю законної реєстрації та зберігання за місцем проживання, компактними розмірами зброї та можливістю прихованого носіння, можливістю легкої модернізації зброї (стрільба зі складеним прикладом або заміна ложі на пістолетне руків'я, встановлення гільзоуловлювача, пристрою для зменшення рівня звуку пострілу, магазину більшої ємності тощо), використання пістолетного патрона, ефективного для стрільби на близьких дистанціях та в приміщенні тощо.

Так, наприклад, у 2019 році підрозділами Національної поліції України була викрита незаконна діяльність угруповання, яке обґрунтовано підозрювалося в скоєнні низки злочинів, на озброєнні якого перебувала виключно зареєстрована вогнепальна зброя. Під час затримання у її учасників було вилучено та направлено на дослідження до експертної установи цілий арсенал зареєстрованої мисливської вогнепальної зброї. Серед зазначеної зброї особливу увагу привертає «мисливський карабін» моделі «TP-9N» калібру 9x21, виробництва фірми Brugger & Thomet (рис. 3). Зазначена зброя була

Рис. 2. Зображення пістолетного патрону калібру 9x19 mm Parabellum (ліворуч) та пістолетного патрону калібру 9 × 21 mm ІМІ (праворуч).

¹ Офіційний сайт магазину зброї «Кречет» <<https://krechet.lg.ua/karabin-nareznoy-em-a-10-k.56mm>> дата звернення 21.09.2021.

Рис. 3. Карабін «TP-9N» калібру 9x21, виробництва фірми Bruggler & Thomet.

надана на дослідження зі встановленим пристроєм для зниження звуку пострілу, складаним прикладом, гільзоуловлювачем та коліматорним прицілом.

Питання ефективності застосування вогнепальної зброї під пістолетний патрон калібру 9x21 ІМІ як мисливської вогнепальної зброї раніше досліджувалося О.С. Коломійцевим, провідним науковим співробітником Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса¹. За результатами проведених експериментальних досліджень автор роботи дійшов висновку, що карабіни калібру 9x21 придатні для полювання на таких тварин, як: зайці (маса 4–7 кг), косулі (маса 30–60 кг), сайгаки (маса 37–40 кг), лисиці (маса 5–10 кг), вовки (маса до 65–70 кг), а також на інших звірів масою від 4–5 кг до 60–70 кг, у залежності від дистанції стрільби та типу куль, якими споряджені патрони.

Заразом, слід зазначити, що вищевказане дослідження обмежено лише перевіркою достатності уражуючих властивостей зброї та патронів калібру 9x21 ІМІ для полювання на тварин, одночасно як однією з основних балістичних властивостей мисливської вогнепальної зброї є купчастість стрільби на певній відстані, яка безпосередньо впливає на ефективність полювання, адже відомо, що дикі тварини підпускають людини на відстань не ближче 50–100 метрів².

Під час полювання важливим є насамперед недопущення утворення «підранків» та страждання тварин.

З метою перевірки ефективності застосування зброї та пістолетних патронів калібру 9x21 ІМІ для полювання на тварин, було проведено експериментальну стрільбу, під час якої перевірялися параметри купчастості стрільби на відстані 100 м від дулового зрізу зброї та порівнювалися з аналогічними показниками класичної нарізної мисливської вогнепальної зброї, призначеної для стрільби гвинтівковими та проміжними патронами.

Експериментальна стрільба проводилася з використанням карабінів калібру 9x21, зареєстрованих як нарізна мисливська вогнепальна зброя, а саме: карабін «Taurus СТ9» виробництва бразильської фірми «Taurus» (довжина ствола 307 мм), карабін «Kriss Vector SBR Gen II» виробництва американської фірми «Transformational Defense Industries» (довжина ствола 203 мм) та карабін «M.P.38» (довжина ствола 250 мм). Стрільба велася патронами калібру 9x21 ІМІ виробництва чеської фірми «Sellier & Bellot». З метою визначення купчастості стрільби на відстані 100 метрів від дулового зрізу зброї була встановлена мішень. Початкова швидкість відстріляних куль визначалася за допомогою вимірювального комплексу моделі «ІВХ-731.3», встановленого на відстані 1 метра від дулового зрізу зброї. Перед експеримен-

¹ О.В. Коломійцев, Експериментальні дослідження балістичних характеристик та уражуючих властивостей комплексів «зброя + патрон» калібру 9x21 мм. (2020) *Інформаційний лист ХНДІСЕ ім. Засл. Проф. М.С. Бокаріуса*. Харків 29.

² А.И. Каледин, Научно-теоретическое обоснование критериев дифференциации гладкоствольных ружей и обрезов из них (1981) 69 *Экспертная техника* 27.

Рис. 4. Спосіб фіксації зброї калібру 9x21 мм перед проведенням експериментальної стрільби (ліворуч – «Taurus CT9», праворуч – «М.Р.38», по центру – «Kriss Vector SBR Gen II»).

тальною стрільбою зброя фіксувалася за допомогою станка для пристрілки вогнепальної зброї (рис. 4). З кожної моделі зброї було проведено п'ять серій по десять пострілів.

Метою проведення експерименту є визначення наступних балістичних характеристик зброї:

- купчастість стрільби – середній поперечник розсіювання куль із п'яти серій по десять пострілів на відстані 100 м;
- середня швидкість польоту кулі;

– питома кінетична енергія відстріляних снарядів.

За результатами проведеної експериментальної стрільби встановлено наступне:

- балістичні характеристики відстріляних снарядів наведені в Таблиці 1;
- купчастість стрільби з карабіну «Taurus CT9» (довжина ствола 407 мм), на відстані 100 метрів від дулового зрізу складає 330 мм (рис. 5);
- купчастість стрільби з карабіну «Kriss Vector SBR Gen II» (довжина ство-

Таблиця 1. Балістичні характеристики відстріляних снарядів патронів 9 × 21 ІМІ.

Маса кулі, гр	Швидкість V, м/с		Питома кінетична енергія E, Дж/мм ²	
	Min.	Max.	Min.	Max.
8,00	360	375	8,15	8,84

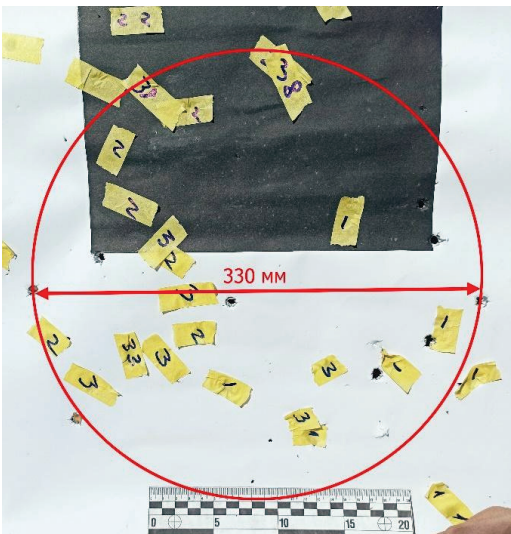

Рис. 5. Купчастість стрільби з карабіну «Taurus CT9».

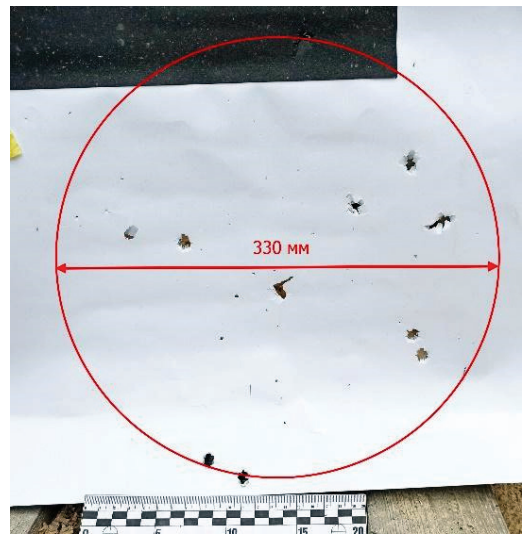

Рис. 6. Купчастість стрільби з карабіну «Kriss Vector».

ла 203 мм), на відстані 100 метрів від дулового зрізу складає 330 мм (рис. 6);

– купчастість стрільби з карабіну «М.Р.38» (довжина ствола 250 мм), на відстані 100 метрів від дулового зрізу складає 370 мм (рис. 7);

Результати проведених експериментів свідчать про те, що досліджувані зразки вогнепальної зброї та пістолетних патронів калібру 9x21 ІМІ, які реалізуються в Україні як мисливська вогнепальна зброя та боеприпаси до неї, мають показники купчастості стрільби на відстані 100 метрів від дулового зрізу в межах 330–370 мм.

З метою оцінки отриманих результатів купчастості стрільби окремих зразків вогнепальної зброї та пістолетних патронів калібру 9x21 ІМІ, вони порівнювалися за аналогічними балістичними характеристиками класичної нарізної мисливської вогнепальної зброї, призначеної для стрільби гвинтівковими та проміжними патронами.

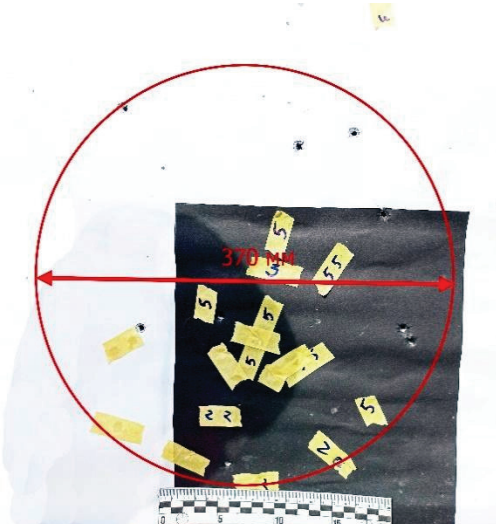

Рис. 7. Купчастість стрільби з карабіну «М.Р.38»

Відповідно до інформації в довідковій літературі¹²³⁴⁵, під час випробування класичної нарізної мисливської зброї, задовільними вважаються наступні показники купчастості стрільби на відстані 100 метрів від дулового зрізу:

- карабін калібру .308 Win (7,62x51) моделі «МР-221» – 100 мм;
- карабін калібру .223 Rem моделі «Сайга» – 100 мм;
- карабін калібру 7,62x39 моделі «Сайга» – 100 мм;
- карабін калібру .308 Win моделі «Сайга» – 100 мм;
- карабін калібру .30–06 Sprg моделі «Сайга» – 100 мм;
- карабін калібру .270 Win моделі «Сайга» – 100 мм;
- карабін калібру .243 Win моделі «Сайга» – 100 мм;
- карабін калібру 7,62x54 моделі «КО-91/30ПС» – 75 мм.

Як бачимо, показники купчастості стрільби окремих зразків вогнепальної зброї та пістолетних патронів калібру 9x21 ІМІ більше ніж утричі гірші за аналогічні балістичні характеристики, які є допустимими для класичної нарізної мисливської вогнепальної зброї, призначеної для стрільби гвинтівковими та проміжними патронами.

Застосування вогнепальної зброї та пістолетних патронів калібру 9x21 ІМІ не забезпечує прицільне влучення в життєво важливі органи тварин під час полювання та підвищує ризик утворення «подранків». Ураховуючи те, що купчастість стрільби є однією з основних балістичних характеристик вогнепальної зброї, що впливає на її ефективність під час полювання, чинні нормативні документи, які установлюють техніч-

¹ Нарізної охотничий карабін калібру .223 Rem (5,56x45) моделі «Веpr-1В». *Паспорт*. Вятско-Полянский машиностроительный завод «Молот» (2001) 29.

² Нарізної охотничий карабін калібру .308 Win (7,62x51) моделі «Веpr-308 Супер С». *Паспорт*. Вятско-Полянский машиностроительный завод «Молот» (1999) 34.

³ Нарізної охотничий карабін калібру 5,6x39 моделі «Барс-4». *Паспорт*. Ижевский машиностроительный завод (1993) 27.

⁴ Нарізної охотничий карабін калібру 7,62x54 моделі «КО-91/30ПС». *Паспорт*. Вятско-Полянский машиностроительный завод «Молот» (2001) 29.

⁵ Нарізної охотничий карабін калібру моделі «Сайга». *Паспорт*. Ижевский машиностроительный завод (1999) 19.

ні вимоги до мисливської вогнепальної зброї в державі, повинні регламентувати її конкретні показники.

Варто сказати, що згідно з положеннями стандарту СОУ 78–19–007:2015 «Патрони до мисливської та спортивної нарізної зброї. Загальні технічні вимоги», до переліку основних технічних вимог, які висуваються до патронів для нарізної мисливської зброї, належать відповідність середньої швидкості польоту кулі та купчастості бою (середній поперечник розсіювання куль з п'яти серій по десять пострілів на відстані 100 м) параметрам зазначеного стандарту та нормативної документації.

Однак, слід зазначити, що вищевказаний стандарт, а також будь-який інший чинний національний стандарт, не регламентують конкретні параметри купчастості бою та інших балістичних характеристик патронів до нарізної мисливської зброї, через що не зрозуміло, які саме відповідні показники є допустимими для таких патронів і як їх перевіряти.

При розробці стандарту СОУ 78–19–007:2015 «Патрони до мисливської та спортивної нарізної зброї. Загальні технічні вимоги», норма щодо переліку основних технічних вимог, які висуваються до патронів для нарізної мисливської зброї, була лише частково запозичена із Державного стандарту колишнього СРСР, а саме: ГОСТ 23128–78 «Патроны охотничьи для нарезного оружия. Основные параметры и общие требования», оскільки цей стандарт містив іще конкретні параметри купчастості бою (середнього розсіювання куль з 5 серій по 10 пострілів на відстані 100 м) для кожного виду патронів до нарізної мисливської зброї (для патронів калібру 5,6x39 купчастість бою має складати не більше 5,5 см; 7,62x51–8 см; 9x53–8 см тощо).

За результатами проведеного аналізу чинних стандартів, які установлюють технічні вимоги до вогнепальної зброї та боєприпасів, що допускаються до обігу в Україні, автори дійшли висновку, що

вони не відповідають вимогам часу, адже більшість цих положень запозичено із стандартів колишнього СРСР. Також слід зазначити, що до таких стандартів регулярно вносяться зміни стосовно технічних вимог до зброї та боєприпасів. Причому, вони вносяться локально, без приведення у відповідність суміжних нормативних документів. Такі дії призводять до появи технічних та логічних неузгодженостей у стандартах та інших нормативних документах, які регламентують обіг зброї у державі.

В якості прикладу можна навести положення стандарту ГСТУ 78–41–002–97 «Зброя спортивна та мисливська. Вимоги безпеки. Методи випробувань на безпеку», згідно з якими зброя з довжиною ствола менше 200 мм не відповідає вимогам до мисливської вогнепальної зброї, адже вважається короткоствольною. Однак, відповідно до положень національного стандарту ДСТУ 7717:2015 «Зброя спортивна та мисливська. Загальні технічні вимоги», короткоствольною вважається зброя з довжиною ствола менше 300 мм.

Ще одним наслідком неналежного правового врегулювання обігу зброї в Україні є відсутність чітких критеріїв розмежування забороненої до цивільного обігу бойової вогнепальної зброї з іншими категоріями вогнепальної зброї, обіг яких дозволений в Україні (мисливської, спортивної тощо).

Коротке визначення терміну «бойова вогнепальна зброя» міститься в Інструкції, затвердженій Наказом МВС України від 21 серпня 1998 р. № 622, згідно з якою бойовою вважається вогнепальна зброя, призначена для ураження людини та/або техніки. Будь-яких інших роз'яснень щодо критеріїв визначення бойової вогнепальної зброї (розмірні та конструктивні характеристики) не містить жодний національний нормативно-правовий документ.

На практиці це призводить до того, що на території України під виглядом мисливської зброї реалізують-

ся снайперські комплекси, які стоять на озброєнні у військових підрозділах та підрозділах органів правопорядку України і світу.

Так, наприклад, на дослідження до ДНДЕКЦ МВС надійшла гвинтівка калібру 12,7 мм (.50 BMG) моделі «НТІ» виробництва фірми «Desert Tech» (США), яка зареєстрована як нарізний мисливський карабін. Відповідно до інформації на офіційному вебсайті виробника, зазначений снайперський комплекс розроблений на замовлення військових та призначений для високоточної стрільби на далеких відстанях (понад 2000 метрів), а також забезпечує гарантоване ураження живої сили та легкоброньованої техніки (рис. 8).

У більшості випадків вирішення подібних правових колізій повністю або частково лягає на плечі судових експертів, які під час експертного дослідження мають класифікувати зброю та розв'язати проблему щодо можливості її допущення чи подальшого перебування в цивільному обігу. Однак на практиці експерти все частіше відмовляються від вирішення класифікаційних питань, мотивуючи це недосконалістю правового врегулювання обігу зброї в державі, адже на сьогоднішній день зброя однієї моделі може перебувати на озброєнні правоохоронних підрозділів та класифікуватися

як бойова або перебувати в цивільному обігу та бути зареєстрована як мисливська чи спортивна вогнепальна зброя.

Окрім того, існуючі пробіли й неузгодженості положень нормативних документів, що регулюють обіг зброї в державі, дають можливість трактувати їх по-різному, через що однотипні об'єкти дослідження можуть бути класифіковані експертами різних експертних установ інакше. Як наслідок, неодноразово траплялися випадки, коли зброя, допущена до обігу на підставі класифікаційних висновків однієї експертної установи, вилучалася з обігу для перевірки її класифікаційної належності експертами інших експертних установ, які, своєю чергою, класифікували її інакше.

Як бачимо, механізм правового регулювання обігу зброї в Україні потребує термінового удосконалення. Найбільш ефективним способом розв'язання зазначеної проблеми є розробка та реалізація законопроектів, направлених на правове регулювання обігу зброї в державі. Причому, необхідно визначитися з класифікацією зброї, яка складатиме основу нового законодавства, а саме: застосувати класифікацію, яка історично склалася в Україні, або використати європейський досвід та поділити зброю на категорії відповідно до її техніко-конструктивних характеристик.

Рис. 8. Гвинтівка калібру 12,7 мм (.50 BMG) моделі «НТІ» виробництва фірми «Desert Tech» (США).

На думку авторів, найбільш оптимальним варіантом для України є поєднання у єдиному законі про зброю обох вищевказаних концепцій. Мається на увазі те, що до основних класифікаційних ознак зброї мають бути віднесені не лише техніко-конструктивні характеристики, але також під час поділу зброї на категорії пропонується враховувати її балістичні властивості та експлуатаційні характеристики, вимоги до яких мають бути чіткими та не допускати подвійного тлумачення. Саме такий поділ зброї забезпечуватиме дотримання вимог законодавчих актів і програмних документів з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та дозволить уникнути потрапляння до цивільного обігу вогнепальної зброї, яка з великою долею вірогідності складатиме предмет, засіб чи знаряддя системи кримінальних правопорушень.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що через недосконалість правового врегулювання обігу зброї в Україні на сьогодні неможливо визначити чітку межу між нарізною мисливською зброєю, як єдиного виду нарізної вогнепальної зброї, дозволеного для володіння та зберігання за місцем проживання всіх категорій громадян України, що досягли певного віку та не мають судимостей і медичних протипоказань,

та іншими категоріями зброї, обіг яких є забороненим або обмеженим у державі (бойова, спортивна тощо).

Як наслідок, однотипні об'єкти дослідження можуть бути класифіковані експертами різних судово-експертних установ по-різному. Причому, зброя однієї моделі може перебувати на озброєнні підрозділів правопорядку та класифікуватися як бойова або перебувати в цивільному обігу та бути зареєстрована як мисливська чи спортивна вогнепальна зброя.

Найбільш ефективним способом розв'язання зазначеної проблеми є розробка та реалізація законопроектів, направлених на правове регулювання обігу зброї в державі. Зокрема, під час їх розробки, до основних класифікаційних ознак зброї мають бути віднесені не лише техніко-конструктивні характеристики, але також повинні бути враховані її балістичні властивості та експлуатаційні характеристики, вимоги до яких мусять бути чіткими і такими, що не допускають подвійного тлумачення. Саме така класифікація зброї забезпечуватиме дотримання вимог законодавчих актів і програмних документів із питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та дозволить уникнути потрапляння до цивільного обігу вогнепальної зброї, яка з великою долею вірогідності складатиме предмет, засіб чи знаряддя системи кримінальних правопорушень.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Instruksiiia pro poriadok vyhotovlennia, prydbannia, zberihannia, obliku, perevezennia ta vykorystannia vohnepalnoi, pnevmatychnoi i kholodnoi zbroi, prystroiv vitchyznianoho vyrobnytstva dlia vidstrilu patroniv, sporiadzhennykh humovymy chy analohichnymy za svoimy vlastyvostiamy metalnymy snariadamy nesmertelnoi dii, ta zaznachenikh patroniv, a takozh boieprypasiv do zbroi ta vybukhovyykh materialiv [Instructions on the procedure for the manufacture, acquisition, storage, accounting, transportation and use of firearms, pneumatic and cold weapons, devices of domestic production for firing cartridges, equipped with rubber or metal projectiles similar in their properties of non-lethal action, and the specified cartridges, as well as ammunition for weapons and of explosive materials] zatverdzhenoї nakazom MVS Ukrainy vid 21.08.1998 № 622 <[3. Protokol proty nezakonnoho vyhotovlennia ta obihu vohnepalnoi zbroi yii skladovykh chastyn i komponentiv, a takozh boieprypasiv do nei, yakyi dopovniuie Konventsiiu Orhanizatsii Obiednanykh Natsii](https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/> data zvernennia 11.08.2021 [in Ukrainian].</p>
</div>
<div data-bbox=)

proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti [Protocol against the illicit manufacture and trafficking of firearms, their parts and components, and their ammunition, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime] zatverdzenoho Rezoliutsiieiu 55/255 Heneralnoi Asamblei vid 31.05.2001 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_792> data zvernennia 12.09.2021 [in Ukrainian].

4. Standart HSTU78–41–002–97 «Zbroia sportyvna ta myslyvska (1997) Vymohy bezpeky. Metody vyprobuvan na bezpeku» (Kyiv, 1997) [in Ukrainian].

5. Standart SOU78–19–001:2007 «Pistolety, revolvety ta inshi korotkostvolni prystroi nesmertelnoi dii» (Kyiv: DNDEKTs MVS, 2007) [in Ukrainian].

6. Standart SOU78–19–007:2015 «Patrony do myslyvskoï ta sportyvnoï nariznoi zbroi. Zahalni tekhnichni vymohy». (Kyiv: DNDEKTs MVS, 2015) [in Ukrainian].

7. Standart SOU78–41–016:2013 «Patrony nesmertelnoi dii. Zahalni tekhnichni vymohy». (Kyiv: DNDEKTs MVS, 2013) [in Ukrainian].

CASES

8. Pro sudovu praktyku v spravakh pro vykradennia ta inshe nezakonne povodzhennia zi zbroieiu, boiovyvy pryypasamy, vybukhovymy rechovynamy, vybukhovymy prystroiamy chy radioaktyvnymy materialamy [On judicial practice in cases of kidnapping and other illegal handling of weapons, ammunition, explosives, explosive devices or radioactive materials] Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 3 vid 26.04.2002 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>> data zvernennia 11.08.2021 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

JOURNAL ARTICLES

9. V S Bondar, Obshchetodicheskie problemy kriminalisticheskogo issledovaniya ognestrelnogo oruzhiya i sledov ego primeneniya [General methodological problems of forensic research of firearms and traces of their use] (2014) 14 *Izvestiya Saratovskogo universiteta. Novaya seriya. Seriya Ekonomika. Upravlenie. Pravo – Bulletin of the Saratov University. New episode. Series Economics. Control. Right.* 234–238 data zvernennia 11.08.2021 [in Russian].

10. AI Kaledin, Nauchno-teoreticheskoe obosnovanie kriteriev differenciacii gladkostvol'nyh ruzhej i obrezov iz nih [Scientific and theoretical substantiation of the criteria for the differentiation of smooth-bore guns and sawn-off shotguns from them] *Jekspertnaja tehnika- Expert technique* data zvernennia 11.08.2021 [in Russian].

11. O V Kolomiitsev, Eksperymentalni doslidzhennia balistychnykh kharakterystyk ta urazhaiuchykh vlastyivostei kompleksiv «zbroia + patron» kalibru 9x21 mm [Experimental improvement of the ballistic characteristics and power of the complex «zbroia + cartridge» caliber 9x21 mm] *Informatsiyni lyst KhNDISE im. Zasl. Prof. M.S. Bokariusa.* Kharkiv data zvernennia 11.08.2021 [in Ukrainian].

12. A V Kokin, (2008) Ugolovno-pravovoe i kriminalisticheskoe ponyatie obrezov gladkostvolnyh ruzhej [Criminal law and forensic concept of shotguns of smooth-bore guns] (2008) 2 *Sudebnaya ekspertiza – Forensic examination*, 30–39 data zvernennia 11.08.2021 [in Russian].

13. N V Chenshova, Suchasnyi stan ta perspektyvy vdoskonalennia normatyvno-pravovoho rehuliuвання obihu zbroi y vybukhovykh rechovyn [The current state and prospects for improving the normative and legal regulation of the circulation of weapons and explosives] (2016) 1 *Pravo i suspilstvo – Law and society*, 1, 187–193, data zvernennia 04.07.2021. [in Ukrainian].

BOOKS

14. V Z Zelenko, A Z Bryzhev, V V Zlobin, & V M Korolyov, Pistoletnye i snajperskie patrony. Granatometnye vystrely. [Pistol and sniper cartridges. Grenade shots. Tutorial] Uchebnoe posobie (Tula, Infra, 2008) data zvernennia 11.08.2021 [in Russian].

EDITED BOOKS

15. B.I. Baranenko, V.S. Bondar, O.V. Bochkovi, M.V. Kryvonos (Eds.), Rozsliduvannia zlochyniv, shcho vchyniautsia u sferi obihu vohnepalnoi zbroi ta boieprypasiv: navch. prakt. posib. (Luhan, derzh. un-t vnutr. sprav im. E.O. Didorenka. Sievierodonetsk: LDUVS im. E. Didorenka, 2019), data zvernennia 02.07.2021 [in Ukrainian].

CONFERENCE PAPERS

16. V V Shablysty, Nezakonnyi obih zbroi v Ukraini: mif y realniti [Illegal arms trafficking in Ukraine: myth and reality] *Materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii (DDUVS, 2018)* 249–252 data zvernennia 11.08.2021 [in Ukrainian].

WEBSITES

17. Ofitsiyni sait mahazynu zbroi «Krechet» [Official website of the «Krechet» weapons store] <<https://krechet.lg.ua/karabin-nareznyoy-em-a-10-k.56mm>> data zvernennia 11.08.2021 [in Ukrainian].

OTHER

18. Nariznyi myslyvskiy karabin kalibru .223 Rem (5,56kh45) modeli «Vepr-1V» (2001) [Rifled hunting carbine caliber .223 Rem (5,56x45) model «Vepr-1V»] *Pasport – The passport*. Viatsko-Polianskiy mashynobudivnyi zavod «Molot» data zvernennia 05.07.2021 [in Russian].

19. Nariznyi myslyvskiy karabin kalibru .308 Win (7,62kh51) modeli «Vepr-308 Super S» (1999) [Rifled hunting carbine of .308 Win (7.62x51) caliber of the Vepr-308 Super S model.] *Pasport – The passport*. Viatsko-Polianskiy mashynobudivnyi zavod «Molot» data zvernennia 10.06.2021 [in Russian].

20. Nariznyi myslyvskiy karabin kalibru 5,6kh39 modeli «Bars-4» (1993) [Rifled hunting carbine of 5,6x39 caliber of the Bars-4 model] *Pasport – The passport*. Izhevskiy mashynobudivnyi zavod. data zvernennia 06.07.2021 [in Russian].

21. Nariznyi myslyvskiy karabin kalibru 7,62kh54 modeli «KO-91/30PS» (2001) *Pasport – The passport*. Viatsko-Polianskiy mashynobudivnyi zavod «Molot» data zvernennia 11.08.2021 [in Russian].

22. Nariznyi myslyvskiy karabin kalibru modeli «Saiha» (1999) [Rifled hunting carbine, caliber 7.62x54, model «KO-91 / 30PS»] *Pasport – The passport*. Izhevskiy mashynobudivnyi zavod data zvernennia 11.08.2021 [in Russian].

Petz D. M.,

*senior expert of the weapons research
department research laboratories,
weapons certification and accounting D
Russian research scientist
expert forensic center
Ministry of Internal Affairs of Ukraine
ORCID ID:0000-0001-7643-134X*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.3-4/68-80>

PROBLEMATIC ISSUES OF CIRCULATION OF HUNTING FIREARMS IN UKRAINE: WAYS TO IMPROVE REGULATORY REGULATION

Abstract. *The article considers the problematic issues of circulation in the country of rifled hunting weapons as the only type of rifled firearms allowed for possession and storage at the place of residence of all categories of citizens of Ukraine who have reached a certain age and have no criminal record or medical contraindications. The normative documents which, in the absence of the corresponding Law, regulate the order of circulation of civilian firearms in the state are analyzed. Forensic features of hunting firearms are formulated and it is concluded that a significant number of samples of weapons sold on the territory of Ukraine as hunting weapons do not correspond to them.*

Citing specific examples from his own expert practice, the author argues that due to the lack of effective legal regulation of arms trafficking in the state, in fact, it is impossible to define a clear line between hunting weapons that are allowed to possess and store at the owner's residence and other weapons (combat, sports, multi-purpose, self-defense, etc.), the civil circulation of which is prohibited or restricted in Ukraine. Based on the experimental shooting, it is proved that some samples of registered hunting firearms intended for firing with 9x21 IMI pistol cartridges do not provide guaranteed damage to animals and birds during hunting due to low rates of fire.

It is concluded that the current standards governing the requirements for rifled firearms and ammunition are imperfect and contain technical and logical inconsistencies with other regulations, and therefore need to be revised.

The article also proposes ways to improve the regulatory framework for the circulation of rifled hunting firearms in the country in compliance with the requirements of legislation and policy documents on the adaptation of Ukrainian legislation to the legislation of the European Union.

Key words: *reconstructed neutralized weapons, signs of restoration of weapons, traces on fired bullets and cartridge cases, a Leica FS C comparative microscope, a multifunctional BalScan bullet and cartridge identification complex.*